

Олег Огірко

Християнські погляди у творчості Тараса Шевченка

Присвячено аналізу творчості Тараса Шевченка – українського національного пророка як християнина – поета і художника. Вказано на біблійні мотиви творчості Кобзаря.

Ключові слова: Шевченко, «Кобзар», молитва, Бог, християнство, Церква, Біблія, поезія, малярство, україноцентризм

Проблема християнських поглядів у творчості Тараса Шевченка є актуальною, оскільки в колишньому радянському суспільстві поставлену проблему не вивчали. Будь-які публікації, що об'єктивно висвітлювали роль і місце творчості Тараса Шевченка в релігійному світогляді, були заборонені. Матеріалістична система викидала на смітник історії релігійні поняття, а слово Бог, яке наш Кобзар завжди писав з великої букви, зумисне писалось з маленької навіть у його поезії. Творчість великого генія України в радянські часи інтерпретувалася апологетами марксистсько-ленінської ідеології, як творчість революціонера-демократа, войовничого атеїста. Тільки внаслідок загальної демократизації суспільства появилися можливості об'єктивного висвітлення цієї проблеми. Проблематиці релігійності Тараса Шевченка та його християнських поглядів присвячено ряд публікацій: Є. Сверстюка¹, В. Мокрого², А. Калашник³, М. Мариновича та ін. Метою пропонованої статті є спроба розкрити правдиву релігійність великого Кобзаря та вказати на християнський зміст його творчості.

Скарб своєї душі, скарб свого великого серця подарував нам Тарас Шевченко. Неоціненною цінністю у вихованні духовності служить муза Кобзаря. Навіть в часах, коли християнське виховання в навчальних закладах було заборонене, читаючи «Кобзар», можна було збагнути правду християнської віри.

Подібно до того, як серед величезного різноманіття тематики Святого Письма морально-етична проблематика знаходиться в центрі уваги, так і посеред тисяч слів і рядків творів Шевченка духовність займає центральне місце. Духовність починається з віри в Бога.

Радянська ідеологія проголосила Тараса Шевченка атеїстом і зі всіх сил намагалася віднести його до свого пантеону. Та це зовсім не відповідало

істині. Недаремно портрет Кобзаря українці розміщують поруч з образами Господа нашого Ісуса Христа та Пресвятої Богородиці. Без віри Шевченко ніколи б не став Пророком християнського народу! Тарас Шевченко був глибоко віруючим і практикуючим християнином. Це проявлялося і в його зовнішній поведінці: у молитвах, в читанні Святого Письма, у відвідуванні церкви, у приступанні до сповіді, у прийнятті Святого Причастя, у дотримуванні постів. Мав Шевченко і внутрішнє відчуття Бога, жив глибоким внутрішнім життям⁴. Шевченкові був властивий духовний аристократизм, тобто не визнання над собою ніякої вищої сили, окрім Господа Бога:

*Молітьсь Богові одному,
Молітьсь правді на землі,
А більше на землі нікому
Не поклонітьсь.
Тарас молився з дитинства:
Молюся Богу... І не знаю,
Чого маленькому мені...
Тоді так приязно молилось.
(«Мені тринадцятий минало...»)*

Шевченко закликав і інших молитися. Як своєрідний заповіт молоді звучать такі рядки:

*Тихенько Богу помолюся,
Молися й ти.*

Найкраще свідчать про релігійні переконання Т.Шевченка його листи та щоденник. «З того часу, як я приїхав до Миргорода, ні разу з хати не виходив, а до того всього нема що й читать: якби не Біблія, то «здуріти б можна» (з листа до Аркадія Родзянка). «Молися, якщо можеш молитися, і молячись, віруй глибоко у замогильне, краще життя, віруй і віра спасе тебе!» (з листа до Андрія Козачковського). «Дасть Бог, трохи одпочину, то напишу тобі тихесенько гарнесенько, та може ще, як Бог pomoже, і віршами. Молю Господа милосердного послать тобі многолітіє і здоров'я на славу нашої преславної України» (з листа до Михайла Максимовича). «Перед Благовістом до заутрені прийшли мені на думку слова Розп'ятого за нас, і я немовби віджив, пішов на утрєню і так радісно, чисто молився, як здається, ніколи раніше. Тепер я говію, сьогодні прийняв Святі Тайни, хотів би, щоб усе життя моє було таке чисте, прекрасне, як сьогоднішній день» (з листа до Варвари Рєспіної). «Щойно тепер я вповні повірив у слова: «Любя, наказую, ви. Молюся й дякую Богові за безконечну любов до мене, за посланий іспит. Він очистив, вилікував моє бідне, хворе серце» (з листа до Настасії Толстої).

«В Полтаві чи не по Кобзареві вже й Богу моляться» (з листа Пантелеймона Куліша до Шевченка)⁵.

З листів Шевченка дізнаємося і про те, що читані з дитинства з веління вчителя-дяка похоронні молитви він відмовляв усе життя на вістку про смерть своїх найближчих.

Шевченкові не потрібно було проходити тим непростим шляхом, яким йшла інтелігенція до Бога. У дорослому віці він не починав з нуля у пошуках одвічних істин. Народившись у селянській родині, Тарас автоматично позитивно розв'язав проблему віри в Бога. Релігійність міцно трималася нашого селянства і діти з молоком матері вбирали її. Така «домашня Церква» Григорія та Катерини Шевченків-Грушівських виховала і велетня духу – Тараса. Водночас дід з батьком допомагали прорости в дитині паросткам національної свідомості. З дитинства поєднавши любов до Бога з любов'ю до України, Шевченко пізніше у своїй творчості підніме їх на високий рівень.

Одним з перших біографів Тараса Шевченка був Олександр Кониський (1836–1900), який приїхав в Галичину зі Східної України і був одним із засновників літературного товариства ім. Т. Шевченка та ініціатором перетворення його в наукову установу НТШ м. Львова. О. Кониський у ювілейному виданні НТШ в 1898 р. писав, що Тарас Шевченко-Грушівський родом із Звенигородського повіту в Київщині. Прадід Тараса – Андрій Грушівський, побитий в боях під Полтавою в 1709 р., декілька років скривався, бо воював на стороні гетьмана Івана Мазепи проти царя Петра I, а потім з'явився в с. Кирилівці, де скоро оженився з донькою шевця Ефросиною. Замешкав в домі тестя і за звичаєм його назвали Шевченко. Своє справжнє прізвище він затаїв.

Між кирилівськими кріпаками на початку ХІХ ст. була родина посполитих Івана та його дружини Марти Шевченків-Грушівських. По церковних книгах «Ісповідні записи» (1814–1816 рр.) Кониським були віднайдені записи про родину Григорія та його дружини Катерини та дочки Катерини Григорівни, котрі писалися Шевченко-Грушівські. Батько Тараса – Григорій Грушівський оженився з Катериною Бойко, родина якої походила з Галичини. Сім'я Григорія поселилась в с. Моринцях. В обох селах Кирилівці та Моринці, що належали до маєтностей Енгельгардта, були церкви греко-католицької релігії в обох в ім'я св. Івана Богослова. Там 25 лютого (за старим стилем) 1814 року Катерина повила сина Тараса⁶.

Цікаво, що національний пророк України – Тарас Шевченко був охрещений 28 лютого (за старим стилем) 1814 року в церкві св. Івана Богослова греко-католицьким священиком Іваном Базаринським. Священик

записав метрику Тараса, де зазначив його прізвище Шевченко-Грушівський. Хрещеним батьком був моринецький посполитий Григорій Дяденко. До речі, насильна ліквідація Греко-католицької Церкви в Східній Україні, зокрема і на Черкащині, відбулася щойно в 1839 р. У Бога немає нічого випадкового – все у взаємозв'язку. Оскільки народився хлопчик напередодні св. Тарасія – Царгородського архієпископа, який боровся проти іконоборства, то за християнською традицією був названий Тарасом. Це ім'я в перекладі з грецької означає «бунтівливий». Бунт в богословському розумінні не є однозначно негативним словом. Явище справедливого обурення Церква називає праведним гнівом, захистом істини. Можливо, звідси у Шевченка було відчуття своєї рідної ліцензії на те, щоб захищати люд християнський. Можливо, звідси потяглося коріння високого призначення Апостола правди. Саме ж ім'я завдяки Тарасові Шевченкові стало у нас суто національним.

Батько Тараса Григорій бідував, як і всі кріпаки, хоча був стельмахом. Згодом перебрався в Кирилівку, де Тарас провів перші 15 років життя. Крім Тараса у батьків були: старші від нього сестра Катерина на 8 років та брат Микита на 2 роки, а також молодші – Ярина, сліпа Марія і брат Йосип. Батько Тараса був тихим, вмів читати по-церковному. Доглядала Тараса сестра Катерина. Дитиною Тарас мав велику фантазію, допитливість, любив мріяти. З 8 років пішов на науку до дяка, вивчив напам'ять Псалтир, читав Святе Письмо. Коли Тарасові минуло 9 з половиною років, то померла його мама, а батько згодом взяв собі з Моринець мачуху Оксану, яка була дуже злою до його дітей. Коли Тарасові виповнилося 12 років, то батько Григорій, вмираючи, дав йому своєрідний заповіт: «Синові моему Тарасові з спадщини після мене нічого не треба, бо він не буде людиною аби якою. З нього вийде або щось дуже добре, або велике ледащо. А його спадщина по мені або нічого не значитиме, або нічого не допоможе»⁷.

Дід Тараса Іван внукові все розповів про прадіда Грушівського. Кониський писав, що в школі Тарас іменував себе як Грушівський. Дід водив Тараса на відпусти по цвинтарях в навколишніх місцях і показував, де спочивали ватажки гайдамацьких загонів Микита Швачка, Семен Неживий, а також розказував про гайдамаччину і коліївщину, зокрема про Максима Залізняка та Івана Гонту, бо й сам був в гайдамаках.

Після смерті батька Тарас помагав дякові читати Псалтир, потім вчився в малярів, наймитував, а згодом став покойовим козачком в пана Енгельгардта. Згодом був переїзд до Вільна, потім до Петербургу, де Тарас навчався малярства. Весною 22 квітня 1838 р. Тараса викупили з кріпацтва, він поступив до Академії мистецтв, де проявив талант геніального художника. В 24 роки Тарас почав активно завершувати шкільну освіту,

багато читав: твори Гомера, Гете, Шіллера, Шекспіра, історію Греції, романи Дікенса, «Енеїду» знав напам'ять. З часу викупу почав писати вірші, одним з перших надрукував «Причинну». В 1840 році видав свій Кобзар, який поміщав 8 віршів. Російська критика глузувала з нього. Так, Вісаріон Белінський в листі до П.В.Анненкова обзивав Тараса «ослом, дураком, горьким пьяницею и охочим до патриотизму хохлацкого»⁸.

Можливо, не випадково Шевченко не був одруженим, хоча ми знаємо, як мріяв він про власну родину. Відомим є і те, що Шевченко подобався багатьом жінкам з найвищих кіл тогочасного суспільства. Він був цікавим для них своєю духовною силою, потужністю інтелекту. Напевно, не останню роль відіграла і врода Шевченка, яка заторкувала і естетичні струни душ жінок. Звичайно, важко доглядіти неозорих Божих промислів, та, мабуть, в планах Божого Провидіння Шевченкові, необтяженому сімейними обов'язками, було призначено виконати якусь важливу місію. Бог нагородив його особливим талантом – даром слова: Шевченко мав промовляти до людей в обороні Божої правди. У вірші «Ну що б, здавалося, слова...» він виявляє розуміння походження свого призначення:

*Знать од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди!*

Як перегукуються ці рядки з відомим зачином Апостола і євангелиста Івана Богослова, яким починається Великодній ранок у наших церквах: «Споконвіку було Слово, і з Богом було Слово, і Слово було Бог. З Богом було воно споконвіку...» (Ів.1, 1-4).

У цьому ж вірші ми бачимо у Шевченка прояв здорового християнського оптимізму – надії:

*Свій переліг – убогу ниву!
Та сію слово. Добрі жнива
Колись-то будуть.*

Важко не побачити Господнього благословення на слові геніального Кобзаря. Невипадково «Кобзар» Шевченка популярно називають «Євангелієм від Тараса».

У «Кобзарі» Шевченко виявляє глибоку обізнаність з текстами Старого і Нового Завітів, адекватно теологічно інтерпретує біблійні сюжети, володіє релігійною термінологією, вміло використовує християнську символіку. Близько 1400 разів у «Кобзарі» Т. Шевченко згадує Бога та Божі справи. У Шевченка вчилися пояснювати теми Святого Письма майбутні покоління українських письменників.

Через усі твори проступають релігійні переконання їх автора. Шевченко виступає співцем християнського світогляду. Персонажі його поезій –

також віруючі. Важко назвати твір Шевченка, в якому поет обходиться без Божого імені. Так міг писати лише християнин.

Шевченко любив старших людей. Його одинока душа потребувала материнської ласки і він реалізовував свої синівські почуття через піклування про стареньких. Є документальні свідчення про те, що Шевченко не опускав нагоди відвідати не свою, але таких рідних йому матерів своїх приятелів.

Як природно впливають молитви з уст і сердець Шевченкових персонажів – жінок. Молоді матері, дивлячись в оченята своїх новонароджених діточок-пташенят, просили Матір Божу про її заступництво щодо них:

*Пошли тобі, Матір Божа,
Тії благодати,
Всього того, чого мати
Не зуміє дати.*

У «Кобзарі» є ряд творів, присвячених релігійній тематиці. Це «Неофіти», «Марія», віршовані переклади Псалмів. До семи своїх творів Шевченко вносить епіграфом цитати зі Святого Письма. Це наступні поеми: «Неофіти», «Марія», «Тризна», «Сон», «Великий Льох», «Кавказ», «І мертвим, і живим». В написаному «Букварі» автор дає дітям велику кількість позитивної інформації з Біблії, а також молитви.

Релігійна поема «Неофіти» за жанром поезії – це віршована апологетика, тобто захист християнства. Шевченко розповідає в ній про героїчну смерть перших християн за віру Христову. Адже «більшої від цієї любові ніхто не має, як та, коли хто життя кладе за друзів своїх» (Ів. 15, 13).

Пролог до «Неофітів» – це молитва в її найкращому класичному вияві. Усе тут молитовне – від зачину «Благословенная в женах Святая праведная Мати Святого Сина на землі» – до молитовного закінчення «Амінь». Як відомо, молитва – це розмова з Богом. Хто ще може так палко, щиро, гарно розмовляти із Всевишнім?!

*Ридаю,
Молю, ридаючи, пошли,
Подай душі убогій силу,
Щоб огненно заговорила,
Щоб слово пламенем взялось,
Щоб людям серце розтопило,
І на Україні понеслось,
І на Україні святилось*

*Те слово, Божєє кадило,
Кадило істини. Амінь.
(«Неофіти»)*

На яких діапазонах душі можна молитися так, як молитись поет у поемі «Марія»?! – Напевно, що тільки на Божих:

*Все упованіє моє
На тебе, мій пресвітлий раю,
На милосердіє твоє,
Все упованіє моє
На тебе, мати, возлагаю.
Святая сило всіх святих,
Пренепорочная, благая!
Молюся, плачу і рידаю:
Воззри, пречистая, на їх,
Отих окрадених, сліпих
Невольників, Подай їм силу
Твого мученика сина,
Щоб хрест-кайдани донесли
До самого, самого раю
(«Марія»)*

У «Подражанні 11 Псалму» Тарас Шевченко так передає мову Господа Бога:

*Возвеличу нині! Ради їх
Людей закованих моїх
Убогих, нищих... Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово.
Шевченкові зрозумілою є християнська ідея «любові до ворога».
Моліться, браття! Молітьсь
За ката лютого, його
В своїх молитвах пом'яніте
(«Неофіти»)*

Треба сказати і про християнський екуменізм Тараса Шевченка. Як справжній християнин, він вмів пошанувати людей з різними релігійними переконаннями. Шевченко закликає до змагань за волю народи Кавказу і вірить, що Божа правда перемає:

*Ми віримо Твоїй силі
І Слову живому
Встане правда, встане воля,*

*І Тобі одному помоляться всі язики
Во віки і віки.
(«Кавказ»)*

І тут же:

*Борітеся, поборете,
Вам Бог помагає!*

У поезіях Шевченка слова «Господь Бог», «Христос», «Спаситель», «Свята Мати», «Святе Писання», «ікона», «свічка», «церква», «храм», «свята неділенька» – виконують роль духовної зброї для християнина⁹. Мріючи про духовно здорове покоління, Тарас гнівно застерігав: «Образ Божий багном не скверніте!»

У поемі «Тарасова ніч» автор вкладає в уста кобзаря-бандуриста пісні, які розповідають, що від часів зліквідування царицею Катериною II Запорізької Січі почався процес занепаду найосновніших форм релігійного життя українців, що вело до зубожіння української духовності:

*Зажурилась Україна,
Така їй доля!
Зажурилась, заплакала,
Як мала дитина
Виростають нехрещені
Козацькі діти.*

У вірші «Світе ясний, світе тихий» Шевченко передбачив антропологічну кризу радянських часів – втрату людського в людині, моральне зубожіння, девальвацію цінностей.

*Будем, брате,
З багрянниць онучі дроти,
Люльки з кадил закуряти,
Явленими піч топити,
А кропилом будем, брате,
Нову хату вимітати.*

Дехто ще й сьогодні звинувачує Шевченка у богоборстві, та він ніколи атеїстом не був. Цікаво, що цього не закидають Кобзареві читачі – християни, розуміючи підтекст належно. Це не був бунт Шевченка проти Бога. Не антиклерикальні мотиви, якими біла на сполох література XIX століття. Критика стосувалася позиції царської церкви і її служителів, а вони були цілком чужими для українців. Шевченко засуджував як москвофільство, так і польське окатоличення. Критикував їхню індіферентність до проблем народу, їх національний нігілізм. Про це як в часи Шевченка, так і сьогодні з боєм говорить і пише наша інтелігенція, яка, нерідко, сама має духовну

освіту і добре обізнана з суттю справи.

Церква однозначно мала б виступити на захист знедоленого люду. Коли чиниться очевидне зло, людей треба духовно озброювати. Це додавало б народу віри, що справа, за яку він бореться, є святою. Чому б духовенству та й не напоумити царя-батюшку? Та не відкривалися уста церковнослужителів, оскільки вони залишалися знярядям церковно-політичних інтересів Петербурга і Вільна. Так що не було тоді кому не те, що життя покласти за овець, а й слово за них мовити.

Шевченко критикував спекуляцію на декларуванні християнських принципів і одночасному не дотриманні їх в житті. Він вважав бездоганне виконання зовнішніх правил благочестя без внутрішнього благородства – злом, тобто, критикував подвійну мораль церковнослужителів. Через нарікання Тараса Шевченка на церковні порядки і духовенство його інколи представляли як атеїста. Іван Франко пояснював ці нарікання, як досади нещасної людини, що не бачить обіцяної правди на землі. В своєму щоденнику Тарас писав («Журнал», 1857 р.): «Імператор – поганин Август, зсилаючи поета Назона Овідія до диких племен гетів, не заборонив йому писати й рисувати, а християнин цар Микола I заборонив мені і те і друге». Очевидно, безпідставно протестували чернігівський єпископ Філарет і київський митрополит Арсеній проти розповсюдження в недільних школах українського «Букваря», якого написав Шевченко¹⁰.

А щодо так званих «дискусійних моментів» в творчості Кобзаря, то це звична форма поетичних висловів, певна поетична стилізація, яка спирається на книгах Старого Завіту. Вона допустима у християнстві і відома під назвою контраверсійних прийомів старозавітніх пророків.

А от чого не було в Шевченкові – християнинові, так це космополітизму. Він писав: Бо хто матір забуває,

*Того Бог карає,
Того діти цураються,
В хату не пускають.*

Та ще не ховався він за християнською праведністю фарисеїв. А якби жив у наш час, то не поповнив би нізащо багаточисельного загону пристосуванців цієї сучасної пристойної форми зради, новітнього яничарства.

Шевченко зумів прочитати Біблію в контексті духовно-національних проблем свого народу. Наш національний пророк мовив свою пристрасну молитву до Бога за Україну, благаючи:

*Любіться, брати мої,
Україну любіте
І за неї, безталанну,*

*Господа моліте,
Свою Україну любіть!
Любіть її... Во время люте,
В останню, тяжкую минуту
За неї Господа моліть!*

Художній світ Біблії, її зміст, образи та мотиви посідають помітне місце в малярській творчості Тараса Шевченка. Серед його академічних робіт були «Іезекіїл на полі, всіяному кістками» (1845), «Жертвоприношення Авраама». Пізніше Кобзар використав біблійні теми у творах «Христос благословляє хліб», «Притча про блудного сина», «Святий Дмитро», «Лот з дочками», «Голова Христа», «Смерть Марії», «Апостол Петро» та ряд інших. Християнський дух в образотворчому мистецтві особливо виражений великим Т. Шевченком у картинах: «Розп'яття», «Свята родина»¹¹.

Шевченко постійно цікавився релігійним малярством і всюди шукав контактів з ним: у творах світових класиків, своїх учителів і колег з Академії. Серед таких робіт слід відзначити офорти (одна з технік широкого тиражування художніх творів завдяки вигравірованню на мідній пластинці рисунку) – «Свята родина», «Притча про робітників у винограднику». Цей твір роздум з офортom картини І. Соколовського «Приятелі» Шевченко подав на розгляд художньої ради Петербурзької академії мистецтв. За ці роботи художнику було присвоєно звання академіка.

Працюючи в археологічній комісії, митець залишає безцінні рисунки й акварелі з різних міст і сіл України. Щоб краще зрозуміти географію його поїздок слід вдуматись в список його робіт: Мотринський монастир, церква всіх святих у Києво-Печерській Лаврі, церква Покрови в Переяславі, Чигирин з Суботівського шляху (жіночий монастир), Богданова церква в Суботові, Воздвиженський монастир у Полтаві, Почаївська Лавра, трапезна в Гусятині, Видубицький монастир у Києві. Повертаючись із заслання, Шевченко робить серію рисунків і акварелей церковної архітектури на території Росії. Його цікавили культові споруди інших релігій, зокрема збереглася прекрасна акварель католицького костела в Києві, сепія синагоги на Волині. В листі до Варвари Рєпіної він згадує про це такими словами: «Новий Завіт я читаю з благоговійним тремтінням. І внаслідок цього читання в мені зродилася думка описати серце матері по житті Пречистої Діви, Матері Спасителя. І друга – намалювати картину розп'ятого її Сина. Молю Бога, щоб хоч коли – небудь ті мрії здійснилися!». До цієї теми Шевченко зміг повернутися лише під час заслання. Після повернення з архангельської експедиції в нього появилася надія на дозвіл малювати. Даний екскіз «Розп'яття» художник пропонує католицькій церкві, як

майбутній запрестольний образ, що зображає смерть Спасителя. Ескіз цього образу представляє собою вертикальну композицію, заокруглену угорі, центральне місце на площині призначене для Спасителя, зображення Якого графічно вписане у площину, в якій Йому ніби тісно. Лише зверху над Христом дещо більше місця заповнено зображенням неба. Постаць Христа виділена світлом, Його лице підняте вгору до неба. Внизу, біля основи хреста, зігнута фігура жінки із закритими руками обличчям. Темна тінь від хреста, що проходить у нижній частині, поєднує зображення двох хрестів із розбійниками. Цікавою особливістю є різне трактоване зображення розп'ятих розбійників. Ліва фігура зображена силуетно і на темній плямі хмар, а права – є значно світлішою, а злегка опущена голова освітлена контрастним світлом¹².

В темі Спасителя і материнства виконана в 1856 р. одна з робіт Шевченка під назвою «Благословення дітей». Центральне місце відведено молодій матері, яка слухає проповідь Христа, поклавши руку на тіло дитини. Її силуетна фігура дуже чітко виділяється на фоні освітленої стіни. Дещо нижче зліва скупими засобами Шевченко показує величезну кількість людей, які яскраво освітлені сонцем. На цьому фоні в контрольному освітленні виділяється фігура проповідуючого і благословляючого Христа. Вираз Його лица не схований в тіні, перед Його піднятими руками силуети кількох дитячих фігурок. Робота також є дуже чіткою і цільною. Ця робота була передана Шевченком в Нижньому Новгороді Михайлові Щепкіну для розігрування в лотереї.

Творчість Шевченка, поета і художника є яскравим підтвердженням його щирого відношення до християнської тематики.

Тарас Шевченко несе в собі заряд україноцентризму, ідея якого в усі часи служила нашому народові джерелом як духовного, так і національного єднання.

Шевченко пройшов свою «хресну дорогу» разом з хресною дорогою свого народу. Хто-хто, а він мав право попросити у нащадків:

*І мене в сім'ї великій,
в сім'ї вольній, новій
не забудьте пом'янути
незлим, тихим словом.*

Як актуально і сьогодні звучать його полум'яні слова – заклик до єдності українського народу:

*А всім нам вкупі на землі
Єдинодуміє подай
І братолюбіє пошли.*

- ¹ Сверстюк Є. Шевченкові стовпи // Українська мова і література в школі. – К., 1993. – № 3.
- ² Мокрий В. Тарас як християнин і проповідник правди//Греко-католицький церковний календар. – Варшава, 1992.
- ³ Калашник А. К. Тарас Шевченко – християнин – патріот // Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції “Формування духовно і морально зрілої особистості у процесі викладання гуманітарних дисциплін”. – Львів: ЛІ МАУП, 2005. – С. 49–55.
- ⁴ Там само. – С. 49.
- ⁵ Мокрий В. Тарас як християнин і проповідник правди... – С. 13.
- ⁶ Кониський О. Тарас Шевченко-Грушівський. Хроніка його життя. Т. 1, 2.– Львів, 1898–1901. – С. 20.
- ⁷ Там само. – С. 21.
- ⁸ Там само. – С. 24.
- ⁹ Калашник А.К. Тарас Шевченко – християнин – патріот... – С. 53.
- ¹⁰ Мокрий В. Тарас як християнин і проповідник правди... – С. 14.
- ¹¹ Калашник Антоніна, Огірко Олег. Тарас Шевченко – християнин – поет і художник // Українознавець. – Випуск IX. – Львів, 2010.– С. 78.
- ¹² Там само. – С. 79.

SUMMARY

Oleh Ohirko

Christian views in Taras Shevchenko's works

The analysis of Taras Shevchenko's works – the Ukrainian national prophet, Christian, poet and artist is considered. Biblical motives of the Poet are specified.

Keywords: Shevchenko, «Kobzar», prayer, God, Christianity, Church, Bible, poetry, painting